

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA
ADABIYOTI UNIVERSITETI

O‘zbek tili va adabiyotini o‘qitish fakulteti

O‘zbek adabiyotini o‘qitish metodikasi kafedrası

O‘ZBEK FOLKLORI

O‘qituvchi sillabusi

Tuzuvchi: Q.Mamiraliyev

Fan/modul kodi 400.2O‘F4T	O‘quv yili 2020-2021	Semestr 2 (bahorgi)	ECTS - Kreditlar 4	
2- semestrda ECTS – Kreditlar soni 4	Ta’lim tili o‘zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
Fanning darajasi Yuqori darajadagi fan - 400	Fan/modul turi Tanlov fan		Modul rahbari Q.Mamiraliyev mamiraliyev@navoiy-uni.uz	
Universitet korpusi 3-blok	Hafta kunlari Dushanba, juma		Vaqt Kunning birinchi yarmida	
	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	<i>O‘zbek folklori</i>	<i>2-semestr 60</i>	<i>2-semestr 60</i>	<i>2-semestr 120</i>
II semestr	Modul 1 <i>Kirish. O‘zbek folklorining yetkchi masalalari</i>	14	8	22
	Modul 2 <i>O‘zbek xalq dostonlari badiiyati</i>	22	24	46

	Modul 3 <i>O'zbek folklorining janr xususiyatlari</i>	24	28	52
	JAMI	60	60	120

Fanning tavsifi –“O‘zbek folklori” o‘quv fani xalq og‘zaki ijodi namunalari sinkretik san’at sifatida xalq ma’naviy hayotida muhim o‘rin tutishini, unda o‘zbek xalqining asrlar davomidagi ijtimoiy, maishiy, madaniy hayoti o‘zining badiiy ifodasini topganini, xalqning o‘z vatani uchun iftixor tuyg‘usi aynan og‘zaki ijod zaminida tashkil etishini talabaga anglatishni o‘z oldiga maqsad qilib qo‘ygan.

Fan mohiyati – Ushbu fan o‘zbek folklorining dolzarb muammolari, xalq og‘zaki ijodining xalq, millat qadriyatlarini qatorida tutgan o‘rni, xalq og‘zaki ijodining tarixi va taraqqiyot bosqichlari, o‘zbek folklorining tarkibiy qismlari, janrlari, xalq ijodkorlari, folklorshunoslik faniga hissa qo‘shgan olimlar va yurtimiz mustaqillikka erishganidan so‘ng xalq og‘zaki ijodiga hamda uni o‘rganishga bo‘lgan munosabatdagi ijobiy o‘zgarishlar, ularning natijalarini qamrab oladi.

Fanning natijasi – O‘zbek folklorining tarixiy taraqqiyoti davomida so‘z san’ati takomili, estetik ta’sirini his etish, jumladan, adabiy-badiiy matn ustida ishlash, badiiy matnlarda qo‘llaniladigan tasviriy vositalar, milliy an’analarimiz aks etgan asarlar to‘g‘risda bilimga ega bo‘ladi.

Lug‘at ustida ishlay olish, eski o‘zbek yozuvi, shevaga oid so‘zlardan xabardor bo‘lish va muhim xulosalar yasay olish, o‘zbek folklorining yuksak g‘oyaviy-badiiy va ilmiy-nazariy bilimlarini o‘rganishi uchun talabalar quyidagi ko‘nikmalarga ega bo‘ladi:

- o‘zbek folklori konsepsiyasining o‘ziga xosligi;
- o‘zbek folklorining ifoda usullari;
- o‘zbek folklorining taraqqiyot bosqichlari;
- o‘zbek folklorining yetakchi xususiyatlarini aniqlash;
- o‘zbek xalq dostonlarning qiyosiy-badiiy tahlili;
- o‘zbek folklorining tarixiy-milliy, miliy-zamonaviy xususiyatlarini anglash.

Bu esa talabalarda o‘zbek folklori nafosatini teran his qila olish va tahlil etish ko‘nikma hamda malakasiga ega bo‘lishlariga yordam beradi.

Baholash me‘zonlari –

A’lo (5) talaba mashg‘ulotlarda juda faol, fanning nazariy asoslarini yaxshi biladi, xulosa va qarorlar qabul qila oladi, ijodiy fikrlaydi, bilimlarini amaliyotga qo‘llay oladi;

-talaba ijodiy fikrlaydi, adabiy-badiiy asarlarni tahlil qila oladi, o‘quv materialini

mohiyatini tushunadi;

-talaba taqdim etilgan o'quv masalalarini yechish yo'llarini izlaydi, manbalar bilan ishlaydi va aytib bera oladi hamda tasavvurga ega bo'ladi;

Yaxshi (4) talaba o'rganilayotgan hodisalar aloqadorligini bilish hamda asarni tavsiflay olish ko'nikmasiga ega bo'lishi bilan birgalikda, qo'yilgan masalalarni o'rganilayotgan nazariy bilimlari asosida amaliyot bilan bog'lay oladi va mustaqil mushohada qila oladi;

-bilim va ko'nikmalar mazmunini tatbiq qila olish mahorati, bir ishdagi masalalarni yecha olish, yozib olish va eslab qolish faoliyatini amalga oshiradi, bilimlarni amaliyotga qo'llay oladi;

-talaba mashg'ulotlarga tayyorlangan, adabiyotga oid materiallarni biladi, mohiyatini tushunadi va tasavvurga ega;

Qoniqarli (3) talabaning eshitganlari, ularga berilgan namunalar, taqdim etilgan topshiriq va ko'rsatmalar asosida topshiriqlarni bajara oladi, mohiyatini tushunadi;

-talaba qator belgilar asosida ma'lum janrni farqlash bilan birgalikda unga ta'rif bera oladi va o'quv materialni tushuntirib bera oladi va tasavvurga ega;

Qoniqarsiz (2) talabaning eshitganlari, ularga berilgan namunalar, taqdim etilgan tavsiya va ko'rsatmalar asosida topshiriqlarni bajara oladi, mohiyatini tushunadi;

-talaba qator belgilar asosida ma'lum obyektini farqlash bilan birgalikda o'quv materialini tushuntirib bera oladi va tasavvurga ega.

Turi	Foizi	Saralash turi	Shakli
I-JN	40	27	Yozma topshiriq
I-ON	30	17	Og'zaki
YN	30	17	Test

Ta'lim berish va o'qitish metodlari – fanini o'zlashtirishda o'qitishning ilg'or va zamonaviy usullaridan foydalanish, yangi axborot-pedagogik texnologiyalarni tatbiq qilish muhim ahamiyatga egadir. Dasturda ko'rsatilgan mavzular ma'ruza, amaliy va seminar mashg'ulot shaklida olib boriladi, shuningdek, fanning dolzarb masalalari talabalarga mustaqil ta'lim sifatida o'zlashtirish uchun beriladi. Fanni o'zlashtirishda darslik, o'quv va uslubiy qo'llanmalar, ma'ruza matnlari, tarqatma materiallar, audio-video materiallar hamda texnik vositalardan foydalaniladi. Mashg'ulotlar rivojlantiruvchi, muammoli, hamkorlik, o'yin texnologiyalari va qator metodlari orqali tashkil etiladi.

- Aqliy hujum;
- Muammoli vaziyat;
- Keys kabilar.
- Brainstorming

Kalit soʻzlar – badiiy toʻqima, etnografiya, folklor, totemizm, fetishizm, animizm, mif, afsona, rivoyat, naql, janr, lirika, marosim folklor, marosim folklori, yomgʻir yogʻdirish marosimlari, yozgi marosimlar folklori, anʻana, doston, epos, xalq baxshilari, dostonchilik maktablari, motiv, mubolagʻa, alplik tizimi, epos va etnos, konflikt, mubolagʻa.

Mavzular roʻyxati –

1. Maʼruza mashgʻulotlari

“Oʻzbek adabiyoti” fani boʻyicha maʼruza mashgʻulotlari taqsimoti:
II semestr

№	Mavzular	Soat
I.	Kirish. “Oʻzbek folklori” ni oʻrganishning yetakchi masalalari.	6
1.	Mustaqillik davrida “Oʻzbek xalq ogʻzaki ijodi”ni oʻrganishning yetakchi masalalari. Folklor maʼnaviy tarbiyaning poydevori. Xalq ogʻzaki ijodi soʻz sanʼati sifatida	2
2.	Mif va uning badiiy talqinlari. Afsona, rivoyat, naqlarning badiiyati	2
3	Mavsumiy va oilaviy marosim folklori namunalari va ularning badiiyati	2
II..	Oʻzbek xalq dostonlari badiiyati	6
1.	Xalq dostonlari	2
2	Qahramonlik va romantik dostonlarining gʻoyaviy badiiy xususiyatlari	2
3	Romantik dostonlarning gʻoyaviy badiiy xususiyatlari	2
III	Oʻzbek folklorining janr xususiyatlari	8
1	Xalq ertaklari	2
2	Mehnat qoʻshiqlari va termalar	2
3	Lirik qoʻshiqlar	2
4	Latifalar, lof. Aksiya	2
	Jami	20

2. Seminar mashgʻulotlar:

II-semestr

№	Mavzular	Soat	
1.	Mustaqillik va xalq og‘zaki ijodi	2	
2.	Xalq og‘zaki ijodining janrlari. Janrlararo munosabat.	2	
3.	Mif, afsona, rivoyatlarning janr xususiyatlari	2	
4.	“Navro‘z” bayrami an‘analari, Oilaviy marosimlar tadriji	2	
5.	Xalq dostonlari va ularning turlari	2	
6.	Baxshilik san‘ati, dostonchilik maktablari	2	
7.	“Alpomish” dostoni talqinlari	2	
8.	“Go‘ro‘g‘li” turkumi dostonlari tahlili	2	
9.	“Kuntug‘mish” dostoni tahlili	2	
10.	“Malikai ayyor” dostoni tahlili	2	
11.	“Oysuluv” dostoni variantlari	2	
12.	“Layli va Majnun” dostonining yozma namunalari qiyosi	2	
13.	Xalq ertaklarida timsollar talqini	2	
14.	Xalq qo‘shiqlari	2	
15.	Mehnat qo‘shiqlari namunalarining qiyosiy tahlili	2	
16.	Alla qo‘shiqlari. Bolalar qo‘shiqlari va ertaklari tahlili.	2	
17.	Lirik qo‘shiqlar	2	
18.	“Yor-yor” va “Kelin salomlar”	2	
19.	Xalq maqollari va topishmoqlar talqini.	2	
20.	Latifa va loflarning qiyosiy talqinlari. Askiya- so‘z san‘ati turi	2	
Jami		40	

Fan bo‘yicha savollar to‘plami –

1. Folklorlarning o‘ziga xos xususiyatlari qaysilar?.
2. Alisher Navoiy ijodida folklorning qanday unsurlari uchraydi?
3. Folklorning ildizi din yoki qadryatlar bilan qay darajada bog‘liq
4. Mifga misol keltiring.

5. Mif va afsonaning farqi nimada?
6. Variantlilik nima? Versiya nima? Misollar bilan izohlang.
7. O'zbek folklorini XX asrga qadar kimlar o'rgangan?
8. O'zbek folklori tarixi qanday davrlarga bo'linadi?
9. Qadimgi davr folklori janrlarini ayting?
10. Mif, afsona, asotir nima?
11. Animizm, fetishizm va totemizm big folklorga qanday aloqador?
12. Qahramonlik eposlaridan qaysilarini bilasiz?
12. Toponomik rivoyatlarga misol keltiring.
13. Maqollar qanday tasnif qilinadi?
14. Tarixiy shaxslar haqidagi miflarga misol keltiring?
15. Maqollarning qanday badiiy xususiyatlari bor?
16. Gulxabiy "Zarbulmasal" asarida folklorning qanday unsurlari bor?
17. Matal nima?
17. Topishmoqlarning turlari.
18. Badiiy asarlarga ko'chib o'tgan miflarga misollar keltiring?
19. Qo'shiq nima? Qo'shiqlarning qanday turlari bor?
20. Qadimgi qo'shiqlarning mavzulari qanday bo'lgan?
21. Chorvachilik qo'shiqlari nomini sanang?
22. "Devonu lug'otit turk" asarida folklorning qanday namunalari bor? Misol keltiring.
23. Fitratning folklorga oid qanday ishlarini bilasiz?
24. Zamonaviy mavzuda yaratilgan qanday termalarni bilasiz?
25. Ertaklar qanday paydo bo'lgan?
26. Xalq dostonlarida qanday motivlar bor?
27. Latifa qahramonlari kimlar?
28. Nasriddin Afandi obrazi qachon paydo bo'lgan?
29. Loflar qanday ahamiyatga ega?
30. Asotir deb nimaga aytiladi?
31. Qanday tarixiy rivoyatlarni bilasiz?
32. O'zbek samoviy afsonalarini kim tadqiq etgan?
33. Afsona va rivoyatlarning qanday ahamiyati bor?
34. Doston atamasining ma'nosi, janr xususiyatlari nima?
35. Dostonlar qanday tasnif qilinadi?
36. Doston kuylash tartibi qanday?
37. Dostonlarning badiiy xususiyatlari deganda nimani tushunasiz?
38. "Choh" motivi xalq dostonlarida qanday ma'noda keladi?
39. "Alplik" tizimi haqida gapiring?
40. Xorazm dostonchilik an'analarning o'ziga xos xususiyatlari nimalarda namoyon bo'ladi?
41. "Alpomish", "Bilgamish", "Kuntug'mish" asarlari o'rtasidagi o'xshashlik nimada?
42. "Alpomish" dostonining variantlari o'rtasidagi qanday farqlar mavjud?
43. "Alpomish" dostonida qanday g'oyalar ilgari surilgan?
44. "Alpomish" dostonining variantlaridagi farqlar qanday?
45. Fozil Yo'ldosh o'g'li haqida kimlar tadqiqot olib borganlar?

46. Tez aytishlarning qanday ahamiyati bor?
47. A. Qodiriyning qaysi asarlarida folklor namunalari kuzatamiz? Misollar keltiring.
48. Marosim folklori qanday tarixiy ahamiyatga ega?
49. “Avesto” ning o‘zbek folklorida qanday izlari saqlanib qolgan?
50. «Devoni lug‘otit -turk»da qanday maqollar yetib kelgan?
51. O‘rxun – Enasoy tosh bitiklarida qanday iboralar qo‘llangan?
52. O‘zbek folklorining qanday xorijiy manbaalarini bilasiz?
53. Qaysi ijodkorlarning asarlarida folklor namunalari ko‘ramiz? (T. Murod, X. Do‘stmuhammad)
54. Askiya va Payrov o‘rtasida qanday tafovut bor?
55. Askiyaning qanday turlarini bilasiz?
56. «Sulaymon o‘ldi, devlar qutildi». Ushbu xalq hikmati qaysi janrga kiradi?
57. Xorazm «Go‘ro‘g‘li» dostonlari respublikamizning boshqa joylarda tarqalgan «Go‘ro‘g‘li» dostonlaridan nima bilan farqlanadi?
58. *Yuragim to‘lgandir diyda g‘amdan,
Musofirlik elda bo‘ldim sharmanda.*
- Azob tortdi shirin jonim bu tanda,*
- Huzur ko‘rmay musofirlik makonda.* Parcha qaysi doston dan olingan?
59. Eng qadimgi xalq qo‘shiqlari haqida ma’lumot beruvchi qanday asarni bilasiz?
60. O‘zbek xalq qo‘shiqlari ko‘proq she’riyatning qaysi vaznida yaratiladi?
61. Antropogenik miqlar... Esxatologik miqlar...
62. Folkloridagi kichik janrlar haqida gapiring.
63. «Avesto» asotirlaridagi timsollar...
64. Mifologik obrazlar badiiy ahamiyati qanday?
65. Maqollarning qadimiy variantlari qaysi asarda berilgan?
66. Qiziqchilik qanday janr?
67. Fosh etuvchilik xususiyatiga ega bo‘lgan janr qaysi?
68. Og‘zaki dramaturgiya qanday janrlardan tashkil topgan?
69. Epik turda voqelik nimaga asoslanadi?
70. Qanday ertaklarni topishmoqli ertaklar deymiz?
71. Mahmud Koshg‘ariyning «Devonu lug‘otit turk» asarining folklorshunoslikda tutgan o‘rni.
72. O‘zbek folklorida Govomard obrazi
73. Mif va uning Alisher Navoiy ijodiyotidagi o‘rni
74. Alisher Navoiy ijodi va “Avesto” mifologiyasi
75. O‘zbek xalq afsonalarida “Shohnoma” motivlari
76. “Sab’ai sayyor” dostonida mifologik obrazlar
77. Rivoyatlar bilan afsonalarning farqli jihatlarini izohlang.

Asosiy adabiyotlar:

1. Jo‘rayev M. Folklorshunoslik asoslari . –T.: “Fan”, 2009.
2. Safarov O. O‘zbek xalq og‘zaki ijodi. –T.: “Musiqqa” nashriyoti, 2010.

4. Madayev O. O‘zbek xalq og‘zaki ijodi. –T.: “Mumtoz so‘z”, 2013
5. Mirzayev T. va boshqalar. O‘zbek xalq og‘zaki ijodi xrestomatiyasi.–T.: “Aloqachi”, 2008.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

6. Ш. Мирзиёев. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Т.: Ўзбекистон, 2016.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси” тўғрисидаги Фармони (Халқ сўзи 2017 йил, 8 феврал).
8. Ш. Мирзиёев. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курашимиз. Т.: Ўзбекистон, 2017.
9. Ш. Мирзиёев. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. Т.: Ўзбекистон, 2017.
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари” тўғрисида (Халқ сўзи 2017 йил, 21 апрель).
11. Madayev O. O‘zbek xalq og‘zaki poetik ijodi. (Nazariy kurs matni). Т.:1999.
12. Мирзаев Т. Эпос и сказитель. – Ташкент: Фан. – 410 с.
13. Turdimov Sh. Etnos va epos. Toshkent, O‘zbekiston, 2012.
14. Ergashev A. Qashqadaryo-Surxondaryo dostonchiligi. –T.: “Fan”, 2008.
15. Eshonqulov J. Epik tafakkur tadriji. Toshkent, “Fan”, 2006.
16. O‘zbek folklorshunosligi masalalari. 3-kitob. -T.: “Fan”, 2010.
17. O‘zbek xalq og‘zaki ijodi yodgorliklari. 100 jildlik. Toshkent: G‘afur G‘ulom, 2015, 2016.

Internet saytlari

1. <http://natlib.uz> –Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi sayti
2. <http://ensiklopediya.uz> – O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi sayti
3. <http://ziyouz.uz> – O‘zbek va jahon adabiyoti portal
4. <http://ziyonet.uz> –O‘zbekiston milliy ta’lim portali
5. <http://kitob.uz/> - Respublika bolalar kutubxonasi
6. <http://www.kamolot.uz> – “Kamolot” yoshlar ijtimoiy sayti
7. <http://www.infolib.uz> – Respublika Axborot kutubxona markazi
8. <http://referatlar.uz> –Referatlar, testlar, kitoblar va media ta’lim sayti
9. <http://book.uz> – Elektron adabiyotlar kutubxonasi
10. <http://translate.google.co.uz> – Google –tarjimon sayti
11. <http://arxiv.uz> – Referatlar arxivi
12. <http://txt.uz> – Elektron kutubxona

Xaqlaro internet saytlari va havolalari

1. <http://www.etno.journal>. - etno jurnal sayti.
4. Journal of American Folklore . <http://afsnet.org>
5. Journal of Folklore Research (Indiana University) <http://www.indiana.edu/~iofr/home.html>
6. New York Folklore, <http://www.nvfolklore.org/>
7. Zeitschrift für Volkskunde. <http://www.waxmann.com/zsfsV.html>
8. Journal of American Folklore . <http://afsnet.org>
9. Journal of Folklore Research (Indiana University) <http://www.indiana.edu/iofr/home>
Slavic and East European Folklore Association
<http://www.virginia.edu/slavic/seefa>
10. <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85082795523&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&st1=folklor&st2=&sid=08673c5a45077e64667ebb1428fa4910&sot=b&sdt=b&sl=22&s=TITLE-ABS-KEY%28folklor%29&relpos=18&citeCnt=0&searchTerm=>
11. <https://www.library.illinois.edu/sshel/specialcollections/folklore/definition/>
12. <https://en.wikipedia.org/wiki/Folklore>
13. http://folk.ru/Research/adonyeva_motherhood.php?rubr=Research-articles
14. <http://www.folkloredebiyat.org/DergiTamDetay.aspx?ID=1246>
15. <https://scopuc.com>
16. <http://www.fu-berlin.de> – University Library • Freie Universität Berlin (Berlin universiteti kutubxonasi)

O'qituvchining kontakt ma'lumotlari

+99894 907 95 00

mamiraliyev.quvonchbek@bk.ru

O'qituvchi bilan haftalik konsultatsiya vaqti

Seshanba, 15:00